

АЛТАЙСКИЙ

Аеспубликаты хэинтқарратэ усхэартэ «Алтынмедиа»

2023 ш. март 23 № 12 (21.440)

**Ақәа,
Март
15-16 рены**

Афырхацәа ргәалашәара

Абарт амшкәа рзы Ацсны иа-хьабалак иазгәартейт марттәи ажәыларә 30 шықәса ахытра.

1993 шықәса март 15 азы хәрхәтәкәа Гәымстә азиас ирны, Ақәа азааигәара ацакы змаз ахы харақырақәа ааныркылеит. Амотохысратә кәшәкәа Гәымстә азиас ахәтәкәак ирырыр ақәын, ага ацхәтәи ихыргәгәартәкәа шытыхны, Ақәа ахақәйттәразы ажәыларә иацыртарц. Аха март 16 азы илзгәа ажәыларә ақәфәиара амоуит. Ишьаартцәыраз аидысларақәа рышытахь, март 17-18 рзы хәрхәтәкәа хьамтыр ада цысхәа камлеит.

Ақәа ахақәйттәразы марттәи ажәыларә аибашьра аан зегьрааста ихангаз, ацәыз дүкәа зцыз жәыларәхейт. Итәхейт 222-цык, шәфыла ахәрақәа роуит, 23-цык хабарда ибжәызит.

Март 16 азы 1992-1993 шықәсқәа рзы Ацсны жәлар Рцынцтәылатә еибашьра аан Ақәа ахақәйттәразы марттәи ажәыларәан итахах ргәалашәара иазкны Ахьз-Ацша абакафәи ашәтқәа шытарцеит.

Уахь инейт Ацсны Ахада ихатыпуаф Бадра Гәынба, Ацызаминистр Александр Анқәаб, Ацсны Ахада Иусбарта анапхгәшы Цьансыхә Нанба, Ацызаминистр ихатыпуаф, афинансқәа рминистр Владимир Делба, Ацсны икоу Урыстәыла ацхаражәхәаф Михаил Шургалин, аибашьра аветеранцәа, хатәгәа-пхарала аибашьцәа, Жәлар Реизара адепутатцәа, Аиҳабыра иалоу, Ацсны ауаажәларратә, аполитикатә еиґкаарақәа рхатарнақцәа.

Ишазгәахәтәхәоу аипш, абарт амшкәа рзы марттәи ажәыларә иазкны еиуейцшым аусмәа-пгәтәкәа нагзан, еиґкаан аидыларәкәа.

Убас Владислав Арзынба ихьз зху Аибашьра Ахьз-Ацша амузеи ақны иаартын Ақәа ахақәйттәразы марттәи ажәыларәан итахах рфототыхымтәкәа рцәыргәкәа.

ипиеса иалхны арежисиор Мадина Аргәын иқәлыргылаз аспектль «Гәымстәтәи абаллада».

Март 16 азы аґар, ажәыларә хықәкыла иалахәыз аибашьра аветеранцәа ашәтқәа шытарцеит Ақәатәи абаталион аибашьцәа рбакафәи.

Анашсан, урт шыапыла рфьнархейт Ацсны Рацхәтәи Ахада Владислав Арзынба Имемориалтә комплекс ашкәа, инышәынтрафәи ашәтқәа шытарцеит.

Ақәатәи абаталион аибашьцәа рбака фәапхьа ргәалашәарақәа рыла иқәгылеит Ацсны Афырхацәа, Ақәатәи абаталион акомандир Сергей Матосиан, аибашьра аветеран, Леон иорден занашьоу Роман Гәынцья.

Ахтны-қалақь ахадара аґари аспорти русқәа рзы аусбартеи, атцарадырра аусбартеи, Ақәатәи ирейхәу азеипшархәтәтә командәтә ццараиуртеи марттәи ажәыларә 30 шықәса ахытра иазкны агәалашәаратә акция мәапыргеит. Уи иалахәын Ақәатәи ашколқәа рцафцәа, арратә ццараиуртә акурсантцәа. Урт ашәтқәа шытарцеит Ақәатәи Гәымстәтәи ацхәфәи икоу Амемориал ашьапафәи.

Ацсны жәлар Рцынцтәылатә еибашьра аан Гәымстә азиас аишәхәа ала имәасуан Гәымстәтәи афронт ацәахәа, арака имәапысуан аидыслара гәгәазақәа.

Афронт иаңныз Аладатәи Ешыра ақытан имәапысит агәалашәаратә усмәапгәтә. Еизаз минутктәи афымтрала хәтыр ақәырцеит итахах аибашьцәа ргәалашәара. Ашколхәыцқәа, ацәафцәа аибашьра иазку ажеинраалақәа ирыпхейт, марттәи ажәыларә иалахәыз аветеранцәа ргәалашәарақәа ирзаатгылеит. Ацсны Рацхәтәи Ахада Владислав Арзынба Имемориал ашьапафәи иқәыргылаз аекран ала идырбан 1993 шықәса марттәи ахтысқәа ирызкыз авидеохроника.

Амширақәа Алықьса Гогәуа

Ацсны Ахада Аслан Бжә-ниа Ацсны жәлар рышәкәышәы Алықьса Гогәуа Имшира идины-хәалеит. Уака иазгәатоуп:

Хәтыр зқәу Алықьса Ноча-ица! Гәык-цсык ала ишәыдыс-ныхәалоит Шәирамш.

Шәара, зырґеиара Ацснеипш, уи антыцгьы еицырдыруа шәкәы-шәууп, хәамтәзтәи классикуп, зажәа акрылнадо уаажәларратә усзуоуп. Ахә ашьара удаоуп иахьатәи ацсуа литература, иахьатәи ацсуа бызшәа аґеиарафәи Шәара шәлагаламтә.

Шәара шәырґеиара зегьы ибзиазаны ианыцшуейт даеакы иаламәашьоу, ичыдоу ацсуа милаттә хәыцшыа, хмилат иркәзшыоу ацстазаратә философия. Ацсуа цәа рыкәнуп шәфымтә ссирқәа бырлашцәс иргәылапсоу ақәыпшра, аґара, абзиабара ахаґсахьақәа. Амәхак тбаауп, ицәулоуп Казара дула иаашьырцшуа азатәра, ажәра, аипыртцра атема.

Шәара шәажәабжькәа, шәпо-

вестқәа, шәроманқәа, чыдала, ароман-раґсодиа «Асду» ацсуа литература акырза изырбе-иаз, ацсуа ажәа ацакы харазкыз ацдәмтәкәоуп. Алықьса Ноча-ица, Шәирамш аены ишәзеи-ґасшьарц стахуп ақәра ду, агәабзиара, агәамч, ишәыгы-мзаит аринахысгыы аґеиаратә гәазыхәара.

Виачеслав Чрыгба

Ацсны Ахада Аслан Бжә-ниа афилологиатә ццара-дыррақәа рдоктор, Ацсны аццарадыррақәа Рака-дема академик, астратегиятә ццарақәа Рцентр аиҳабы Виачеслав Чрыгба Имшира идины-хәалеит. Уака иазгәатоуп:

«Хәтыр зқәу Виачеслав Андреи-ица! Гәык-цсыкала ишәыдысныхәалоит Шәымшира!»

Адунаеи аґы еицырдыруа атцарауаф, Шәара Ацсны жәлар рымацтә жәуейт ауаажәларратә, ахәынцқарратә усзуоу иахәсабала, шәымч-шәылшара гәгәала иадышәтцәит Ацсны ахәынцқарра аинтересқәа рыхьчара.

Шәлагаламтә дууп Ацсни ахәаанырцәтәи ахәынцқаррақәеи рдипломатиятә, реишызаратә еизыкәазашьақәа рырґеиарафәи.

Гәыкала хәтыр ақәтәтәуп Ацсны иазку аццарадырратә, атоурыхтә иашара азцарақәа аапсарда ирзыкәшәтцәо ахшышәышәтра, иара убас ауаажәларратә, аиґкааратә, ахәынцқарратә уссура аганахьала аццәафцәа қыпццәа разыкәтәра, ацсуа бызшәеи алитературеи реиқәырхара, рырґеиара».

Ахәынцқарра Ахада атцарауаф изеиґышьейт ақәґиарақәа, агәабзиара, абзиарақәа зегьы.

Ацсны Ахада дидикылеит

Хәажәкырамза 20 азы Ацсны Ахәынцқарра Ахада Аслан Бжә-ниа Ацсны Ахәынцқаррақәа икоу Урыстәылатәи Аґедерация Ацхаражәхәаф Михаил Шургалин дидикылеит. Аиґыларакны ирылацәажәейт а-тәылак

рыдәныкәполитикатә усеицурафәи жәларбжәратәи амшхәапштә иактуалтәу азцарақәа. Аиґыларә далахәын Ацхаражәхәартә абжьгаф-ацхаражәхәаф Мақсим Литвинов.

Апсны имоапысит Чечентэыла акультура Амшқәа

Март 17 рзы Р. Гымба ихъ зху ахэынтқарратэ филармонияф имоапысит ачечен жэлэр рхэынтқарратэ ансамбль «Ваинах» ақәгыларэ. Ари амчыбжь зегьы Апсны ахтны-қалақь Ақәа имоапысуан Чечентэыла акультура Амшқәа. Ицабыргны, асеипш мечахы тбаала хаиашьаратэ жэлэры, Апсны ашээрта иантагылаз зыжәоахыр ҳадызтаз ачечен жэлэр ркультура ҳалампышыцызт. Акультура Амшқәа раартра хацыркын Ф.Искандер ихъ зху аурыс драматэ театр ахыбрафэы, М.Лермонтов ишымта иалху аспекталь «Бела» ақәыргыларала.

Уи ааиртит Апсны акультура аминистр Даур Ақәоба. «Хара алшара ҳамоуп арт амшқәа иртагзаны хашьцәа ачечен жэлэр рказара абара» ҳәа азгәеитет иара икәгыларарафэы.

Иаидкыланьы ҳара иахтааит 150-оык рфынза аказара знапалаку. Чечентэыла аурыс театр Лермантов ихъ зху аруппа, иара убас еиуеипшы м арфеиаратэ коллективкәа.

Чечентэыла Акультура амшқәа Апсны злахацыркыз аспекталь «Бела» ықәыргылет Иури Ериомин, Москватэи арежиссиор. Ари атеатр рапхьаза акәны иацааит Апсны. Аспекталь иалагаанза, Чечентэыла акультура аминистр Аишаф Кадырова лыдныхәалара дапхьейт уи лхатыпуаф Марет Баисарова.

Афбатэи амш азы Ражден Гымба ихъ зху ахэынтқарратэ филармония ахыбрафэы икәгылет А. Шахбулатов ихъ зху Чечентэыла афилармонитэ оркестр, Рамзан Багаев ихъ зху. Ахәапшцәа ирбейт, ирнырит хаиашьаратэ жэлэр рказара. Икәгылаз ашәахәащцәа, амилаттэ костюмкәа рыла икәгылон. Иара убас, уажыуажы иддырбон ақалақь Грозный асахьақәа. Ахәапшцәа гәахәарыла ирзызыршит ахортэ капелла «Илла» инаназгоз ачечен жэлэр рашәақәа. Урт рыкәгыларэ реалдырхәт ҳара хмузикантцәа қәыпшцәа «Апсны фолк» иалоу. Аина Исаева лыкәашара ихнахыз ҳарпыскыгы асценаф

дыкәпыраан длыцкәашейт. Акраамта еихсыбьуамызт анапейнкьабжькәа.

Чечентэыла акультура Амшқәа хыркәшан март 17 рзы Р. Гымба ихъ зху ахэынтқарратэ филармонияф икәгылаз ансамбль «Ваинах» аконцерт ала.

Иазгәататәуп, ари ансамбль 2018 шықәсазы агастроль хасабла ишахтаахьаз, Апсны Аиааира Амш 25 шықәса ахыцра аназгәахтәз. Хашьцәа рказара ҳаракы рбарцы арахь имоахытцыз ахәапшцәа афилармония тбаа иазкуамызт. Аконцерт аартуа Апсны зеапсаттәыз акультура аузсуоы, афилармония акультуратэ кәша аишабы

Есма Цьениа иазгәалтәит, ари Апсны азы ишыхтыс дуззоу. Ажәа илтеит Чечентэылатәи асас, амафпгаф Руслан Беналиев. Иара ихәеит: ари аныхәа, Акультура амшқәа имратәылоу Апсны амафпгара алыршоуп хацыр зкәу Чечентэыла акультура Аминистр Аишаф Рамзан-ипгха Кадырова лнапхгарала!

Чечентэыла рапхьатәи Апрезидент Ахмат Кадыров ихәон «культурада изыкалом амилаф». Амилаф жэлэр рыкәашара иандырпшуйет, рказшьа, рыпшзара. Ачечен жэлэр рыкәашара ианыпшуйет аристократизм, арака чыдала хацыр лыкәын апхьызба. Аваинахцәа еснагь ирзыпшцәан акәашаратэ етикет пькапшцәа, зеилагара кәмло! Сшәыхоит ашәымтак итагзаны шәалашәаларц авинах кәашара», – ихиркәшейт уи иажәа.

Аконцерт программа иалан иара убас апсуа кәашара. Ачечен жэлэр рыкәашара кәазара дула иназыгзоз атыпхәцәеи, арпярцәеи апсуа сцена дырлашон. Кәашара цыпхьаза еихсыбьуамызт анапейнкьашьтыбжькәа. Хәара атахым, ахәапшшөы игәы зыткәаз акәашацәа – урт кәазацәа дукәоуп. Аказара – ажеларкәа еидызкыло хьтәы цхауп. Анцәа иумырзын хәитәниааира, наунагза хаиашьара!

Наира САБЕКИА

Насыпъла итәу ахәыцра акынтә

Заа издыруан...

Ашхарантә иасуаз апша даара ишыхьшәашәазгы, апштеи аиоахақәеи ирыбжьысны иауаз ахьта шәацазгы, уи азын цхы егырт атцкәа ирейпшымыкәан, даара ипшзан. Акраамта сышыхыпшысыланы, азын цхы зырлашоз ажәоан афэы, «Ецәацәа» реипш еикәафьа, еилаарцыруаз аетдәкәа сырзыпшуан. Ақытафэы ажәоан еиха итаулоушәа, еихагы ипшзоушәа снарбозу, мамзаргы уаанза исызгәамтозу сыздырам, аха 25 шықәса раахыс ақалақь афны, уажә скыта гәакәа Хәап избоз аетдәа пшзакәа реипш, ажәоан ацаф исымбацызт.

Уи азын цхы ауа даара итынчран, лашкгы уафэы иахауамызт. Аетдәкәа ирхылтуаз алашара зацәык, ф-таацәарак хәитәааззз сабдуцәа рашта итапхон. Атцх атынчрей аетдәкәа рыпшзареи сырғәылахаланы, сызхара исымбо сахьырыпшуаз исызцәыртуаз агәалашәарақәа рацәан. Зегь рапхьаза сыла иаахгылет схәыцра ашыкәсқәа...

Штак еицтанхоз саб иашьа Мироди саб Беспани рыпшы антаз, ладеи-шадеи 4-оык – 4-оык рыхшареи, иаидкыланьы 12-оык хәхьейцтанхоз ашта шака иссирыз, ибарақьатыз, афьахәа хшыкәз. Сыбла иаахгылон изаамтанымкәан Апсны Апынцәылатә еибашьра ашьтахь зыпшстаара иалцыз, «Агәымшәаразы» амедал занашьоу, аибашьра аветеран саб рыцха еснагь асасцәа шымоахигалоз, хәехырпартә еснагь аеқәа шагмыз, сан еснагь «Апсуамца» иахақнахаз архнышьна ихшыз ачун итаз абыста амхәп алартәиаауа дыццакны ишылуаз. Аштафэы ихәмаруаз ахыцкәа дшаахадгылалоз, зыпшадгыл зхы ақәызтаз, Леон иорден занашьоу саб иашьа, ахәыцкәа «сашьаду» ҳәа заххәоз Мирод Гәажәа «абри ашәкәы бапхьа апсуа ажәапкәкәа ануф, нас еилыбкази ибгәапхәзи сзеитабхәап» – ҳәа ашәкәы еицарсак сара сахь иширххоз. Шыкәсқәак рапхьа зыдуней зыпсахыз уи ихатә фыза, «мамду» ҳәа заххәоз, Нелли Кәакәаскьери-пхә лакәзар, хәтала сара дсырцәоын, уи зынза ашта саакәлар шылымүаз «бцәтәкәа кәбцәахоума» – ҳәа сшыхталкуаз. Игәалашәоит, еихарак азын цхкәа раан саб иашьа еитәиәоз ажәабжькәеи ласы-лассы хаштахь имоахытцәуаз хтынха ду Мыца (Валентин) Арстаа исамыркәылы рзызырфара

бзиа шызбаз, иара убас хәтала, саб иашьа иахь имоахытцәуаз апсуа интеллигенция рбара, урт рзызырфара шака игәахәараз хыцгы-дуггы хзы.

Абас, акыр гәалашәара сшеимаркуаз, ахьта шсылсызгы сызгәамтеит, «афныка блей, алашьцарафэы ахьта бызчы-бшьуеи» – ҳәа сызфызтуаз саныгы атак сызлымтә, еишталаны схафэы иаиуаз сгәалашәарақәа цыхәапцәара рымамызт.

Ус, схафэы ишааз сзымдырзо, ашкол ашта сынталейт. Аамта акыр шцахьоуггы сгәалашәарафэы «иаацәыркәа-цәырасит» апион

нерра сшаламлаз...

Агәала зхаштуа ауафэы дыкоуп. Аха сара агәалагы агәахәарагы ззеипшуй, афбагы згәалашәарафэы иаанхо среиуоуп. Убри азы акәхап, ари ахтысгы, уи фхәарас иамаз азын цхы азы изысгәалашәаз, амала, шьта гәалак ахасабла акәымкәан, ииасхьоу, сыпшстаара иахәтакыз хтыск ахасабала.

– Апшбатәи акласс афны ацара сдон, Ленин иахәтыр шьтыхны, «Ленин Дузза – хгәацапхәа» – ҳәа ажәеинраалақәа ианрыпхьоз аамта алака сахьзет. Апионнерра алалара аеазыкәцара хәфын, ашкол ашта хрыцкьон ацафцәа зегьы. Ус, абжьыжә еизганы иахьышьтаз «азә днагәылсны, еицах ашкол ашта инахьыгзаны, инеилажәжәаны дцеит». Уи ишьтанеиуаз ахәыцкәа зегь шьтрақәаны «абжьыжә еилазыжәжәаз» икаитаз неитархәейт. Уи аамтазы, саргы савымскәан, сапхьака ицахьаз сөызцәа снрышьталейт, икалаша

аныкала ашьтахь. Аха, сара сышьтахь амитә кәлейт. Ашкол адиректор Гь.Хь.Анқәаб «еизганы ишьтәз абжьыжә еилазыжәжәада» ҳәа данцаа, атыхәтәаны ицаз сара шсақәыз збаз азәы сыхьз ихәейт. Уи акәхейт, «ацәгьа зуз» деилкаамкәан даанхейт, сара залымдарала «сафәашәейт». Ишысхарамыз схәагәышьейт, аха, еснагь еипш, апшстаарафэы аиаша агәра хәтам. Ипшзаны еицартәоу амц апшстаарафэы еиха иазызырфәуейт, хәтыр ақәыртоит.

Иахьейпш ишгәалашәоит, ашкол адиректор апшьбатәи акласс афны итәаз ахәычы, «сара сакәззаргы», ус ақәцара шхәартам азы дысмабжьакәан шака дсықәымчны дцәажәаз. Уимоу, «икабцәз ацәгьоуразы апионнерра балалар кәлазом» – хәагы нацитейт, ауафэы дызшызыз азә сакәызшәа. Аиашазы, сара рацәакгы сазгышыуамызт «икапшшьуаркалеиуаз агалстук» аныкәгара, ахәда ахәцара. «Еихагы исеибууп» – ҳәа сгәы интысхәан снахынхәны сцеит. Адырфәены адиректор игәапсәхеибакра ихыпшаит, апионнерра салацара хаала-мчыла азәырфэы арцафцәа реазыршәейт, аха уаха умпшит. Саргы схәычын, аха шьоурак ахасабала, адиректор иажәа цьбарақәа рцас саламлейт. Сара стәы иасыргейт, амала, «сышиашаз» иахьанза азәгы издыруамызт, аха мышкгы исхасымтеит «агалстук кәпшь».

Сөызцәа апионнерра иалалейт, ес-ены азәы игалстук иахтны дааларын, дәеазы ауантара дахьомызт «икәычны» ихейталарын. Ажәакәла, еснагь уи иацын апроблема. Сөызца ацәахәа икәыргыланьы есымцәа ианрацәауаз, сара стынчын...

Абас шықәсык хнейт, анафс, «Ленин ахэынтцәа икәтәара» иапшшьырган, ибакақәа рыкәгара иалагейт, ахәыцкәа иуантаны иныкәыргоз «агалстук кәпшьыгы» наф инкарыжыит. Саргы еиха «сыпшы талейт, «фә схәо сқәлейт». Сөызцәа рфэы «ссырзәжәны» слафуан. «Сара заа издыруан ус ишыкалоз» – ҳәа.

Арт зегьы ахәыцра адунеи иацу агәалашәарақәа ркынтә иауейт. Еснагь еипш, ахәыцрагы иацуп агәыбра ссиркәа, апшстаара ду ахь амоафэы, зынгы угәамтцуйет, аха еихарак ахәыцра анасып ацуп. Уи еихәу акгы ыкам.

Алиса ГӘАЖӘ-ПХА

АШЬАУСЕИЛЫРГАРА ХАЦЫРКУП

Апсныпресс. Хәажәкырамза 18, 2023 шықәса рзы Ақәа ақалақь апрокуратура Ақәа ақалақь афәунцкәтәи аусқәа Русбарта аамталатәи аусейлыргараанзатәи апхьакырта аузсуф амилиция алейтенант еитцбы Арзуманиан Аик Амбарцум-ица иганыхәла ашьяустә усеилыргара хацыркхейт.

Апрокуратура Хада асает иканато адыррақәа рыла, хәажәкырамза 18, 2023 шықәса рзы, Леон имоаду, 29 афны икоу афәунцкәтәи аусқәа Русбарта анхамоатә шта иахьатәнакуа,

афәунцкәтәи аусқәа Рминистрра ахәтәы шәартәдара аусбарта аузсуфәа ироуз аоперативтә информация рхы иархәаны инарыгз аз аусмоацгәтә иалагзаны дааныркылейт Ақәа ақалақь афәунцкәтәи аусқәа Русбарта аамталатәи аусейлыргараанзатәи апхьакырта аузсуф, амилиция алейтенант еитцбы Арзуманиан Аик Амбарцум-ица.

Хәтала игәатараан Аик Арзуманиан идырбалеит аполиетлен еикәатәа илахәаз ахырапшра змоуаматәашьаршкәакәазлахәаз аилахәара, иара убас ф-граммк

агәырқәа. Уи зегьы Аик Арзуманиан изакәанымкәа аусейлыргара маканазы ишыкәыргылам атагылаза ашьякәа раан иаихәаз, анафс имацуратә тагылазаашьа ихы иархәаны аусейлыргараанзатәи апхьакырта афэы зытира гәтакыс имаз мацәаркәоуп. Хәажәкырамза 18, 2023 шықәса рзы Аик Арзуманиан заанатәи аусейлыргара аусбарта афэы зытира гәтакыс имаз мацәаркәоуп. Хәажәкырамза 18, 2023 шықәсазы Аик Арзуманиан заанатәи аусейлыргара аусбарта афэы зытира гәтакыс имаз мацәаркәоуп. Хәажәкырамза 18, 2023 шықәсазы Аик Арзуманиан заанатәи аусейлыргара аусбарта афэы зытира гәтакыс имаз мацәаркәоуп. Хәажәкырамза 18, 2023 шықәсазы Аик Арзуманиан заанатәи аусейлыргара аусбарта афэы зытира гәтакыс имаз мацәаркәоуп.

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә хэынтқарратә усхәартә «Апсны медиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

афәл: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
афызтыпгь: Апсны, Ақәа ақ., Ажәанба имоа, 9

Аредактор хада
инапынтқәа назыгзо
Борис ҚАЦЫИА

Агазет адцала ишым астатиа ахә аредакция иазшәазом

Агазет ахә – 20 маат